

REVIZIE ȘI CORECTARE:

Manuela BURGHELEA
Aurora BUTE
Emil CRÎNCĂU
Mihai TRIFOI

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Dicționar român-esperanto / Ana Bruțiu, Ana Curiman,
Anna Lehotská ; coord.: Mariana Pitar, Florica Popa. -
Timișoara : Editura Universității de Vest, 2022
ISBN 978-973-125-954-3

- I. Bruțiu, Ana
- II. Curiman, Ana
- III. Lehotská, Florica
- IV. Pitar, Mariana (coord.)
- V. Popa, Florica (coord.)

81

© 2022 Editura Universității de Vest din Timișoara, pentru prezenta ediție

Editura Universității de Vest din Timișoara

Str. Calea Bogdăneștilor nr. 32A
300389, Timișoara
E-mail: editura@e-uvt.ro
Tel.: +40 - 256 592 681

MARIANA PITAR

FLORICA POPA

(COORDONATORI)

DICȚIONAR ROMÂN – ESPERANTO

AUTORI:

Ana BRUȚIU : J, N, R, T, U, Z

Ana CURIMAN: F, S

Anna LEHOTSKÁ: I, K, Ţ, W, X

Mariana PITAR: A, B, E, F, H, Î, Y

Florica POPA: C, D, G, I, Î, L, M, O, P, Ş, V

Editura Universității de Vest
din Timișoara, 2022

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
Compendiu de gramatică a limbii esperanto	13
Abrevieri	19
A	21
B	51
C	60
D	93
E	117
F	126
G	136
H	144
I	147
Î	166
J	182
K	184
L	185
M	192
N	206
O	220
P	227
R	256
S	273
Ș	298
T	301
Ț	315
U	316
V	320
W	330
X	330
Y	330
Z	331

COMPENDIU DE GRAMATICĂ A LIMBII ESPERANTO

SCRIEREA ȘI PRONUNȚIA

ALFABETUL

Limba esperanto folosește alfabetul latin care conține următoarele 28 de litere:

a, b, c, ĉ, d, e, f, g, ĝ, h, ĥ, i, j, ĵ, k, l, m, n, o, p, r, s, ŝ, t, u, ŭ, v, z

Lipsesc următoarele litere, specifice limbii române: ă, â, î, precum și literele w, x, y.

Scrierea este fonetică. Cu excepția câtorva litere, pe care le prezentăm mai jos, toate celelalte se citesc ca în limba română.

c = ț

ĉ = c urmat de e sau i

e nu este niciodată scurt sau diftong

g = întodeauna *g*

ĝ = *g* urmat de e sau i

ĥ = *h* gutural

i nu este niciodată scurt

j = *i* scurt (semivocală)

ĵ = *j*

o nu este niciodată scurt

ŝ = ș

u nu este niciodată scurt

ŭ = *u* scurt (semivocală)

Fiecare cuvânt se citește așa cum se scrie. Accentul tonic se situează întotdeauna pe penultima silabă: *vójo, kantádo, interparólo*.

GRAMATICĂ

PĂRȚILE DE VORBIRE

În esperanto, părțile de vorbire se recunosc după terminațiile adăugate la rădăcina cuvântului.

Substantivul se termină în **-o**: *akademio, pomo, patro, komputilo*;

Verbul se termină la infinitiv în **-i**: *veni, manĝi, esti, havi, lavi*;

Adjectivul se termină în **-a**: *bela, kara, alta, ruĝa*;

Adverbul se termină în **-e**: *korekte, rapide, certe, reciproke*.

SUBSTANTIVUL

Declinarea substantivului

Declinarea substantivului se face cu ajutorul prepozițiilor sau al terminațiilor, astfel:

N: **-o**: patro = tata

G: **de**: de patro = a, al, ai, ale tatălui

D: **al**: al patro = tatălui

A: **-n**: patron = pe tata

Formarea pluralului

Atât pentru substantive cât și pentru adjective pluralul se formează prin adăugarea terminației

-j (citi ca un *i* semivocalic) la sfârșitul cuvântului: *patroj, belaj, karaj, komputiloj*.

ARTICOLUL

Esperanto are doar articolul hotărât care este *la* indiferent de gen sau număr: *la patro, la patroj*.

PRONUMELE

Pronumele personal, folosit întotdeauna alături de verb este următorul:

	Singular	Plural
pers. I	mi	ni
pers. a II-a	vi	vi
pers. a III-a		
masculin	li	
feminin	ŝi	ili
neutru	ĝi	
impersonal		oni
reflexiv		si

Observăm că la persoana a III-a singular acesta are trei forme: una pentru masculin *-li*, una pentru feminin *-ŝi* și o formă pentru nepersoane *-ĝi*.

VERBUL

Timpurile și modurile verbale

Timpurile și modurile verbale se formează prin adăugarea unei terminații la rădăcina cuvântului. Formele sunt identice la toate persoanele, singular și plural. Nu există verbe neregulate.

Modul infinitiv

Terminația -i: *labori* (a lucra, a munci)

Modul indicativ

Prezent – terminația -as: *mi laboras*

Trecut – terminația -is: *mi laboris*

Viitor – terminația -os: *mi laboros*

Modul condițional

Terminația -us: *mi laborus*

Modul imperativ

Terminația -u: *laboru!*

LEXIC

Lexicul limbii esperanto se formează în mare parte prin derivare. De la un număr relativ redus de cuvinte de bază, prin adăugarea prefixelor și sufixelor, există posibilitatea formării unui număr foarte mare de cuvinte. Prezentăm mai jos prefixele și sufixele cele mai importante.

PREFIXE

- bo-** indică înrudirea prin alianță: patro = *tată*, bopatro = *socru*;
- dis-** indică dispersia, împrăștierea: semi = *a semăna*, dissemi = *a disemina*;
- ek-** incoativ: dormi = *a dormi*, ekdormi = *a adormi*;
- eks-** analog româneștilor *fost/ă, ex-*: prezidanto = *președinte*, eksprezidanto = *expreședinte*;
- fi-** indică deprecierea morală: homo = *om*, fihomo = *om mârșav*;

- ge-** formează substantive colective mixte: patro = *tată*, patrino = *mamă*, gepatroj = *părinți*;
- mal-** antonimic: bona = *bun*, -ă, malbona = *rău*, *rea*;
- mis-** prefix cu sensul *greșit, eronat*: skribi = *a scrie*, misskribi = *a scrie greșit/eronat*;
- pra-** analog româneștilor *pre-, stră-*: historia = *istoric*, -ă, prahistoria = *preistoric*, -ă, avo = *bunic*, praavo = *străbunic*;
- re-** iterativ/repetitiv: doni = *a da*, redoni = *a reda*.

SUFIXE

- aĉ** depreciativ fizic, peiorativ: domo = *casă*, domaĉo = *co-cioabă*;
- ad** durativ: paroli = *a vorbi*, paroladi = *a ține o cuvântare*;
- aĵ** formează substantive concrete: manĝi = *a mânca*, manĝaĵo = *mâncare*;
- an** indică un adept, locuitor, membru: Kristo = *Hristos*, kristano = *creștin*, urbo = *oraș*, urbano = *orășean*, respubliko = *republică*, respublikano = *republican*;
- ar** colectiv: vorto = *cuvânt*, vortaro = *dicționar*;
- ĉj** hipocoristic masculin: patro = *tată*, paĉjo = *tătic*;
- ebl** potențial pasiv: manĝi = *a mânca*, manĝebla = *comestibil*;
- ec** calitativ abstract: rapida = *rapid*, -ă, rapideco = *rapiditate*, iuĉeală, viteză;
- eg** augmentativ: varma = *cald/ă*, varmega = *fierbinte*;
- ej** locativ: lerni = *a învăța*, lernejo = *școală*;
- em** exprimă înclinația, tendința: malsana = *bolnav*, malsanema = *bolnăvicios*;
- end** exprimă necesitatea: vidi = *a vedea*, videnda = *care trebuie văzut*;
- er** partitiv: neĝo = *zăpadă*, neĝero = *fulg de zăpadă*;

-estr analog românescului șef de...: urbo = oraș, urbestro = primar de oraș;

-et diminutiv: domo = casă, dometo = căsuță;

-id indică un descendent direct: ĉevalo = cal, ĉevalido = mânz, reĝo = rege, reĝido = prinț;

-ig factitiv/cauzativ: veni = a veni, venigi = a face să vină = a chema ;

-iĝ eventiv/reflexiv: sidi = a șede, sidiĝi = a se așeza, ruĝa = roșu, ruĝiĝi = a se înroși;

-il instrumental: skribi = a scrie, skribilo = instrument de scris;

-in indică o ființă de gen feminin: frato = frate, fratino = soră, ĉevalo = cal, ĉevalino = iapă;

-ind analog românescului demn de...: legi = a citi, leginda = demn de citit;

-ing toc, teacă: kandelo = lumânare, kandelingo = sfeșnic;

-ism indică un curent, o doctrină: kapitalo = capital, kapitalismo = capitalism;

-ist indică ocupația, o pasiune constantă sau aderența la o doctrină: labori = a munci, laboristo = muncitor, filatelo = filatelie, filatelisto = filatelist, komuna = comun, komunismo = comunism;

-nj hipocoristic feminin: patrino = mamă, panjo = mămică;

-uj indică un recipient, un pom fructifer sau o țară: cindro = cenușă, scrum, cindrujo = urnă funerară, scrumieră, ĉerizo = cireasă, ĉerizujo = cireș, italo = italian, Italujo = Italia;

-ul individualizator: riĉa = bogat, riĉulo = bogătaș;

-um sufix fără semnificație definită: kolo = gât, kolumo = guler, plena = plin, komplet, plenumi = a îndeplini.

ABREVIERI

adj*	adjectiv	f	substantiv feminin
adv	adverb	fam.	familiar
agr.	agricultură	farm.	farmacie
alim.	alimentație	filoz.	filozofie
anat.	anatomie	fin.	finanțe
arh.	arhitectură	fiz.	fizică
arheol.	arheologie	fon.	fonetică
arm.	armată	geogr.	geografie
art.	artă	geol.	geologie
art	articol	geom.	geometrie
astr.	astronomie	gram.	gramatică
auto.	automobilism, auto	iht	ihtiologie
av.	aviație	inform.	informatică
biol.	biologie	ind.	industrie
bot.	botanică	interj	interjecție
chim.	chimie	inv	invariabil
cinem.	cinematografie	ist.	istorie
com.	comerț	înv.	învățământ
conj	conjunție	jur.	juridic
constr.	construcții	jurn.	jurnalistică
cont.	contabilitate	lit.	literatură
culin.	culinar	lingv.	lingvistică
diplom.	diplomație	m	substantiv masculin
ec.	economie	mar.	marină, maritim
electr.	electricitate	mat.	matematică
ent.	entomologie	mec.	mecanică

LIBRIS

We know books

<i>med.</i>	medicină, medical	<i>pron</i>	pronume
<i>meteo.</i>	meteorologie	<i>relig.</i>	religie
<i>mil.</i>	militar	<i>sport</i>	sport
<i>mineral.</i>	mineralogie	<i>s</i>	substantiv
<i>mit.</i>	mitologie	<i>stil.</i>	stilistică
<i>muz.</i>	muzică	<i>teatr.</i>	teatru
<i>n</i>	substantiv neutru	<i>tehn.</i>	tehnică
<i>num</i>	numeral	<i>tipogr.</i>	tipografie
<i>opt.</i>	optică	<i>text.</i>	textile
<i>ornit.</i>	ornitologie	<i>vi</i>	verb intransitiv
<i>pei.</i>	peiorativ	<i>vr</i>	verb reflexiv
<i>pl</i>	plural	<i>vt</i>	verb tranzitiv
<i>pol.</i>	politică	<i>zoo.</i>	zoologie
<i>prep</i>	prepoziție		

*Abrevierea valorilor gramaticale este în italice fără punct, imediat după articol. Urmează abrevierile domeniilor cu punct și între paranteze, acolo unde este cazul.

A

A I *prep* **1.** (*precedând infinitivul*) -i: *a învăța lerni* **2.** (*comparații, asemănări*) je: *miroase a parfum*: odori je parfumo **3.** (*introduce un numeral distributiv*) po: *saci a 50 kg* sakoj po 50 kg **II art** **1.** de: *o prietenă a fiului tău* amikino de via filo **2.** (*introduce numerale ordinale*) -a: *a doua ușă la dreapta* la dua pordo dekstre

ABAC *n* abako

ABAJUR *n* lampșirmilo, lumșirmilo

ABANDON *n* forlaso, abandono, rezigno, cedo

ABANDONA *vt* forlasi, abandoni, cedi, rezigni

ABANDONAT *adj* forlasita, senhelpa, abandona, abandonita

ABANOS *n* ebono; ebonarbo

ABATAJ *n* **1.** (*~ al arborilor*) faligo, dehakado **2.** (*~ al animalelor*) buĉo

ABATE I *vt* **1.** (*a doborî*) faligi **2.** (*a devia*) devii, deflankigi, dekliniĝi **3.** (*~ un animal*) buĉi **4.** (*~ cu toporul*) dehaki **II vr** (*~ din drum*) devojiĝi

ABATE *m* abato, ekleziulo, pastro

ABATERE *f* **1.** (*deviere*) malrekteco (*fiz., mat.*) devio **2.** (*~ din drum*) devojiĝo **3.** (*~ de la o regulă*) escepto **4.** (*~ de la o lege, ~ de conduită*) malobeo

ABATOR *n* buĉejo

ABAȚIE *n* abatejo, abat-monaĥejo

ABĀTUT *adj* senkuraĝa, deprimita, trista, malvigla

ABCES *n* absceso

ABDICA *vi* abdiki

ABDICARE *f* abdiko

ABDOMEN *n* abdomeno

ABDOMINAL *adj* abdomena

ABECEDAR *n* abocolibro, alfabetumo

ABERANT *adj* aberacia

ABERAȚIE *f* aberacio, juĝodeflankiĝo

ABIA *adv* **1.** (*modal*) apenaŭ **2.** (*temporal*) ĵus **3.** (*cu dificultate*) malfacile

ABIL I *adj* lerta, sperta, trovema, sagaca, inĝenia **II adv** lerte, sagace

ABILITATE *f* lerteco, sperteco

ABIS *n* abismo, senfundaĵo

ABJECT *adj* malnoblega, malestiminda, abomeninda

ABNEGATIE *f* abnegacio, sinfor-
geso, sinofero

ABOLI *vt* abolicii

ABOLIRE *f* abolicio

ABOMINABIL *adj* abomeninda,
abomena

ABONA *I vt* abon(igi) *II vr* ekaboni

ABONAMENT *n* abono

ABONAT *m* abonanto

ABORDA **1.** (~ *un subiect*) aliri,
ektrakti, tuși **2.** (*mar.*) albordiĝi;
(~ *un vas*) kolizii, alborde ataki
3. (~ *pe cineva*) alpași

ABORDABIL *adj* alirebla, atingebla

ABORIGEN *m* aborigeno

ABRAZIV *adj* elfrota, abrazia

ABREVIA *vt* mallongigi

ABREVIERE *f* mallongigo

ABROGA *vt* nuligi, forigi

ABROGARE *f* nuligo, forigo

ABRUPT *adj* abrupta, kruta, kru-
tega

ABRUTIZA *I vt* **1.** brutigi **2.** mal-
spritigi, stultigi *II vr* **1.** brutiĝi
2. malspritiĝi, stultiĝi

ABRUTIZANT *adj* brutiga, stultiga,
malsprutig

ABRUTIZAT *adj* brutigita, stulta,
idiota

ABSCONS *adj* sekretasenca

ABSENT *I adj* forestanta *II m*
1. forestanto **2.** (*distrat*) mal-
atenta, distrita

ABSENTA *vi* manki, foresti, foriri

ABSENȚĂ *f* **1.** foresto, neesto,
manko **2.** (*fig.*) spiritforesto,
mensforesto

ABSOLUT *I adj* absoluta *II adv*
absolute, nepre, plene *III n*
absoluto

ABSOLUTISM *n* absolutismo

ABSOLUTIST *I adj* absoluta *II m*
absolutisto

ABSOLVENT *m* (~ *de liceu*) ba-
kalaŭro; abituriento; (~ *de*
facultate) licenciulo; (~ *de*
master) magistro

ABSOLVI *I vt* **1.** (*jur.*) absolvi
2. (~ *o școală*) fini *II vi* (~ *de o*
vină, de un păcat) pekliberigi

ABSOLVIRE *f* **1.** (*jur.*) absolvo
2. (~ *a unei școli*) finstudado

ABSORBI *I vt* **1.** sorbi, gluti, suĉi
2. (~ *atenția*) absorbi *II vr*
absorbiĝi

ABSORBȚIE *f* **1.** sorbo, sorbado **2.**
absorbiteco, absorbiĝo

ABSTINENT *m* abstinanto, abstinulo

ABSTINENȚĂ *f* abstino, abstinenco

ABSTRACT *adj* abstrakta

ABSTRAȚIE *f* abstraktaĵo; ab-
strakteco; (*a face* ~) abstrakti

ABSURD *adj* absurda, sensenca

ABSURDITATE *f* (*abstract*) abe-
racio, absurdeco; (*concret*) ab-
surdaĵo, sensecaĵo

ABȚINE *vr* abstini, sin deteni

ABȚINERE *f* sindeteno

ABUNDA *vi* abundi

ABUNDENT *I adj* abunda *II adv*
abunde

ABUNDENȚĂ *f* abundo, abundeco

ABUR *m* vaporo

ABURI *I vi* vapori *II vt* (*fig.*) vuali *III*
vr (*despre privire, voce*) senbrili,
obtuzi

ABUZ *n* trouzo, trouzado, eksceso,
misuzo, troeco

ABUZA *vi* **1.** (~ *de ceva*) trouzi,
misuzi **2.** (~ *de cineva*) ekspluati,
trompi

ABUZIV *I adj* troa, superrajta,
maldiskreta *II adv* troe, ekscese,
superrajte

AC *n* **1.** kudrilo **2.** (*tehn.*) nadlo
3. (~ *cu gămălie*) pinglo **4.** (~
de ceas) hormontrilo, nadlo
5. (~ *de pin*) pinpinglo **6.** (~ *de*
tricotat) trikilo

ACADEMIC *adj* akademia

ACADEMICIAN *m* akademiano

ACADEMIE *f* akademio

ACAJU *I adj* mahagona *II m* ma-
hagono

ACAPARA *vt* akapari, monopoligi

ACAPARARE *f* akapar(ad)o

ACAPARATOR *I adj* akapariga,
akapara, absorbega, monopoli-
ga *II m* akaparanto, akaparisto

ACAR *m* relkomutisto

ACARIAN *m* (*bio.*) akarulo

ACASĂ *adv* hejme

ACCELERA *vt* akceli

ACCELERARE *f* akcelo, akcelado

ACCELERAT *I adj* akcela *II (tren* ~)
rapidtrajno, rapidvagonaro

ACCELERATOR *n* akcelilo, gaspedalo

ACCENT *n* **1.** (*gram.*) (~ *tonic*)
akcento **2.** (~ *de insistență*) em-
fazo **3.** (*pe o literă*) supersigno;
(~ *circumflex*) cirkumfleksio, ĉa-
pelo, (~ *ascuțit*) dekstrakorno,
(~ *grav*) maldekstrakorno

ACCENTUA *vt* akcenti, emfazi, su-
persigni

ACCENTUARE *f* akcentado, emfa-
zo, supersignado

ACCEPTA *vt* akcepti, konsenti, al-
preni

ACCEPTABIL *adj* akceptebla, kon-
sentebla, akceptinda, konsen-
tinda, konvena

ACCEPTARE *f* akcepto, konsento

ACCEȚIE *f* senco, signifo

ACCES *n* **1.** aliro, alirejo **2.** (*med.*)
atako

ACCESA *vt* aliri

ACCESIBIL *adj* alirebla, atingebla

ACCESIBILTATE *f* alirebleco, atin-
gebleco

ACCESORIU *I n* akcesoraĵo; (~ *de*
toaletă) galanterio *II adj* akce-
sora, flanko

ACCIDENT *n* akcidento

ACCIDENTA *vt* akcidenti

ACCIDENTAL *I adj* akcidenta, ha-
zarda, okaza, neatendita *II adv*
akcidente, hazarde, okaze, ne-
atendite